

Samen bewegen naar een gezonde gemeente

Gemeente Leeuwarden

Léon Lijzenga & Jacob Jongejan

Versie 2.0

Datum: 23 mei 2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding	3
Hoofdstuk 2. Huidig beleid, achtergrond en aanleiding kadernota	5
2.1 Beleid tot nu toe	5
2.2 Landelijke kaders	6
2.3 Regionale kaders	7
2.4 Gemeentelijke kaders	7
2.5 Waarom nu een kadernota?	9
Hoofdstuk 3. Beweging en gezondheid anno 2018	11
3.1 Visie	11
3.2 Gezonde leefstijl	12
3.2.1 Het bevorderen van gezondheid via een integrale aanpak	12
3.2.2. Preventie een prominente plaats geven	13
3.2.3 Gezondheidsbescherming op peil houden	15
3.2.4 Sociaaleconomische gezondheidsverschillen verkleinen	15
3.3 Stimuleren van sport & beweging	16
3.3.1 Meer sporten en/of bewegen	17
3.3.2 Inzet buurtsportcoaches	19
3.3.3 Evenementen	20
3.4 Vitale sportverenigingen	21
Hoofdstuk 4 Resultaten en monitoring	23
Hoofdstuk 5 Financiële middelen	24

Hoofdstuk 1. Inleiding

Voor u ligt de kadernota “Samen bewegen naar een gezonde gemeente” van de gemeente Leeuwarden. In deze kadernota schetsen wij onze ambities op het gebied van beweging en gezondheid.

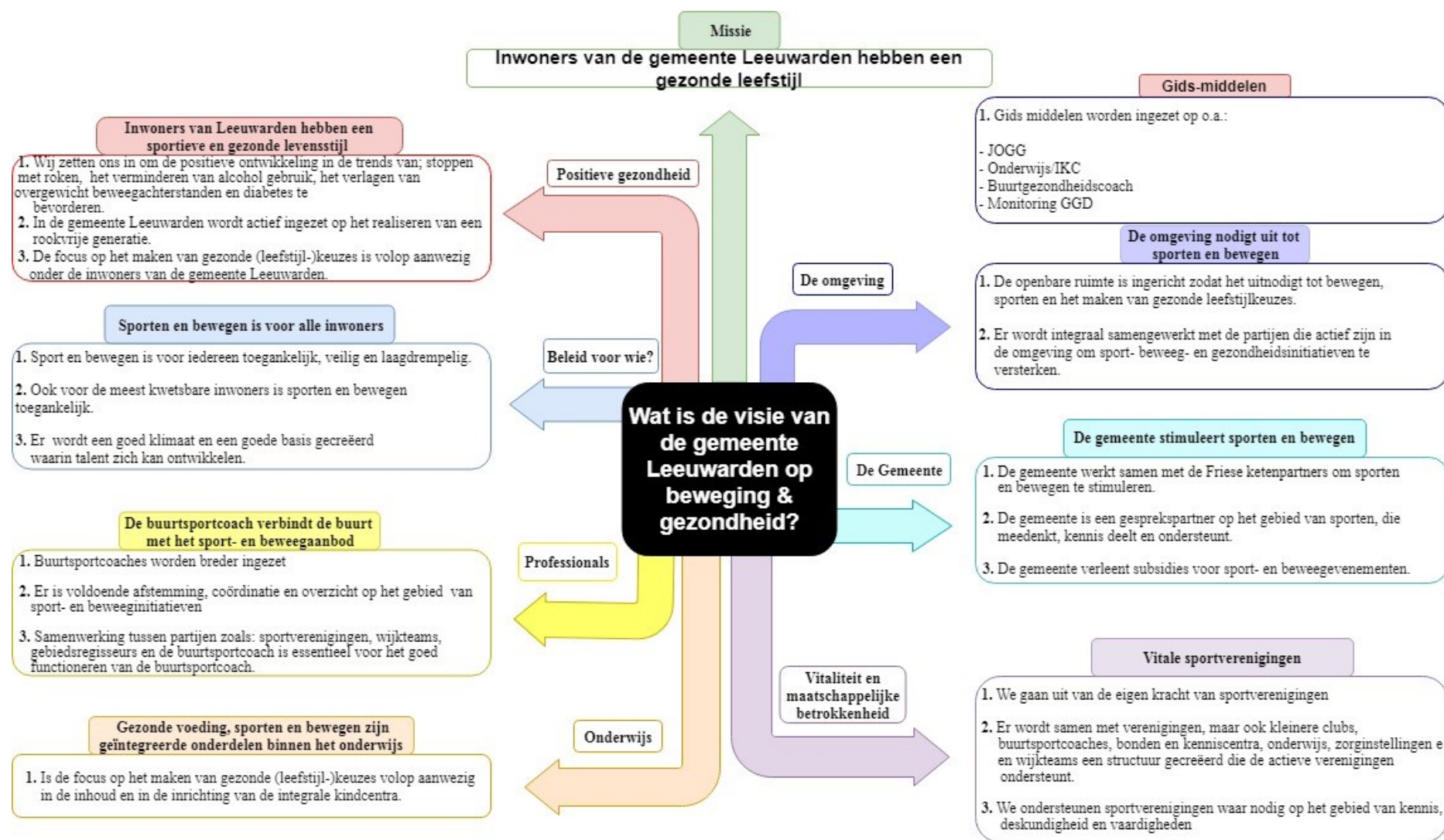
Dit document kan gezien worden als een kompas dat richting geeft maar niet stuurt. Inwoners, verenigingen, maatschappelijke organisaties en andere partijen hebben nadrukkelijk het stuur in handen als het gaat om het realiseren van de door hen gewenste vitale samenleving. Van onze inwoners wordt een steeds grotere bijdrage verwacht als onderdeel van de zogenaamde participatiesamenleving. De rol van de overheid verandert, van het realiseren van oplossingen naar het stimuleren van het eigen initiatief. Inwoners kunnen er in samenwerking met de gemeente voor zorgen dat meer inwoners verleid worden om gezonde leefstijlkeuzes te maken. Want gezondheid is niet alleen belangrijk voor individuele personen, maar ook voor de gemeente: burgers die op een positieve manier bezig zijn met hun gezondheid vormen de ruggengraat van een vitale, veerkrachtige en economisch goed presterende gemeente. Sporten en bewegen zijn van grote waarde in het bereiken van positieve gezondheid. Lichamelijke functies, mentaal welbevinden, kwaliteit van leven en sociaal-maatschappelijke participatie zijn allemaal verbonden met het thema positieve gezondheid en daarmee ook met sporten en bewegen.

Inwoners en professionals hebben met ons meegedacht over de inhoud van deze kadernota. Tijdens veldraadplegingen, inspreekmomenten en werkbezoeken is input geleverd. Ook de speerpunten uit het collegeakkoord ‘de kracht van samen’ zijn meegenomen in de totstandkoming van deze nota. Op basis daarvan benoemen we drie hoofdthema’s die in deze nota worden uitgewerkt:

1. Het bevorderen van een gezonde levensstijl;
2. Sportstimulering;
3. Vitale sportverenigingen.

Deze drie speerpunten overkoepelen verschillende onderdelen die ervoor moeten zorgen dat de gemeente Leeuwarden een gezondere, sportievere en krachtigere gemeente wordt. Er is veel positieve energie ontstaan in de afgelopen maanden die we graag vasthouden. De ontstane dialoog zetten we voort bij het verder uitwerken en realiseren van de acties die nodig zijn, opdat we samen bewegen naar een gezonde gemeente.

Samen bewegen naar een gezonde gemeente

Hoofdstuk 2. Huidig beleid, achtergrond en aanleiding kadernota

2.1 Beleid tot nu toe

Op dit moment werkt de gemeente vanuit het sport- en beweegbeleid 2012-2016 'Samen werken aan sport en bewegen'. De drie speerpunten uit dit beleid luiden als volgt:

1. Werken aan/stimuleren van omnivereniging
2. Verbreden en uitbreiding combinatiefuncties sport;
3. Overkoepelend orgaan voor meer afstemming van sport- en beweegactiviteiten in de gemeente Leeuwarden.

Het hoofddoel van het beleid 2012-2016 was om meer Leeuwarders aan het bewegen te krijgen. Om dit sportbeleid uit te werken werd er een beroep gedaan op de kracht en het enthousiasme van onder andere verenigingen, sportscholen, sportwinkels, scholen, welzijnsinstellingen, maatschappelijke opvanginstellingen en zorgverzekeraars. Het uitgangspunt was de eigen kracht van mensen. De gemeente ondersteunt deze kracht waar mogelijk.

Hoofddoel: Meer Leeuwarders in beweging

Het uiteindelijke doel van het sportbeleid was om meer inwoners van de gemeente Leeuwarden aan het sporten te krijgen. In 2010 is de ambitie uitgesproken dat 65% van de inwoners van Leeuwarden in 2016 aan de combinorm¹ moest voldoen. Uit een vergelijking van de cijfers uit de Gezondheidsmonitor 2010 van GGD Fryslân met de cijfers uit de Gezondheidsmonitor 2016 blijkt dat in deze periode de combinorm met 4% is gestegen, van 60% naar 64%. De doelstelling uit het beleid van 2012-2016 is daarmee net niet behaald. De stijging van 4% is veroorzaakt door een grote stijging in de beweegnorm. De beweegnorm is gedurende deze beleidsperiode van 48% naar 62% gestegen. De fitnorm daarentegen is fors gedaald, van 32% naar 21%. De inwoners van Leeuwarden hebben dus vaker gemiddeld 1 uur per dag bewogen, maar minder vaak 3 keer per week intensief gesport.

¹ In Nederland bestaan drie normen voor bewegen, vastgesteld door de Gezondheidsraad: de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, die adviseert op minstens vijf dagen per week minimaal een half uur matig intensief te bewegen door bijvoorbeeld stevig door te lopen; de Fitnorm die aangeeft op minstens drie dagen per week minimaal twintig minuten zwaar intensief te bewegen door bijvoorbeeld hard te lopen; en de Combinorm, waarvoor je aan de Beweegnorm en/of Fitnorm dient te voldoen.

Speerpunt 1: werken aan/stimuleren van een omnivereniging

Bij het thema werken aan/stimuleren van een omnivereniging werden de volgende doelen gesteld:

1. Op alle sportcomplexen is een verkenning uitgevoerd over de mogelijkheden van een omnivereniging.
2. Op minimaal 1 sportcomplex heeft er een pilot plaatsgevonden.
3. Op alle sportcomplexen is er parkmanagement.
4. Op minimaal 1 sportcomplex is er een omnivereniging.

De verkenning is op de meeste sportcomplexen uitgevoerd door gesprekken te starten tussen de verschillende verenigingen. Dit heeft echter niet geleid tot de oprichting van een omnivereniging. Op een klein aantal complexen vindt er nu wel meer samenwerking plaats en zou men kunnen spreken van parkmanagement. Een voorbeeld hiervan is stichting sportpark Nijlân. Door deze intensievere samenwerking kunnen de verenigingen gezamenlijk subsidies aanvragen en hierdoor ook professioneler zaken doen.

Speerpunt 2: verbreden en uitbreiding combinatiefuncties sport

Met dit speerpunt werd aangesloten op de beleidsbrief van het Ministerie van VWS

2011 'Sporten en bewegen in Olympisch perspectief'. De ambitie hierin was dat voor iedere Nederlander die dat wil een passend sport- en beweegaanbod in de buurt is. Om dit te realiseren zag en ziet het ministerie een belangrijke rol voor de combinatiefunctionaris.

Speerpunt 3: overkoepelend orgaan afstemming sport- en beweegactiviteiten

Het doel van dit speerpunt was om samen met het veld een overkoepelend orgaan te creëren dat sport- en beweegactiviteiten op elkaar kon afstemmen. Daarbij was de ambitie om dit orgaan te liëren aan de website 'Sporten in Leeuwarden'. De website 'Sporten in Leeuwarden' is er tijdelijk gekomen. Het bleek echter te tijdsintensief om deze website te onderhouden. Daarnaast was er een gebrek aan structurele middelen en input om de website in de lucht te houden. Er is hierop besloten geen overkoepelend orgaan te creëren omdat in de praktijk bleek dat sportverenigingen zelf het initiatief namen elkaar op te zoeken. Echter, de vraag naar coördinatie en overzicht van sport- en beweeginitiatieven is nog steeds actueel.

2.2 Landelijke kaders

In het regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' van 2017-2022 wordt sport en beweging ook gezien als belangrijke factor in het bevorderen van de gezondheid. Momenteel wordt er met belangrijke partners als de sportbonden, sportverenigingen, sporters met een beperking, en gemeenten gewerkt aan een "sportakkoord".

Doel van dat akkoord is om de organisatie en financiën van de sport toekomstbestendig te maken. Ook heeft het kabinet aangegeven te investeren in het versterken van de positie van de sportbonden, energiebesparing voor sportaccommodaties, topsport en ondersteuning van de organisatie van (top)sportevenementen in Nederland, waaronder EK's, WK's en Multi sportevenementen.

Vanuit het thema gezondheid geeft het Rijk enkele kaders aan in haar vierjaarlijkse Kamerbrief 'landelijke nota gezondheidsbeleid'. Het is aan gemeenten om de speerpunten die in deze brief worden beschreven, te vertalen naar lokaal beleid. Deze thema's zijn roken, overmatig alcoholgebruik, ongezond gewicht, bewegen, depressie en diabetes. Uit de meest recente Kamerbrief is gebleken dat deze speerpunten grotendeels intact blijven ten opzichte van eerdere periodes omdat uit onderzoek is gebleken dat inzet op deze thema's op langere termijn de meeste gezondheidswinst oplevert. De beschreven leefstijlthema's zijn namelijk de grootste veroorzakers van sociale en medische problematiek. De reden voor de continuering van deze thema's ligt in het gegeven dat er een lange adem nodig is om de negatieve trends op deze thema's te doorbreken.

De ambities van het kabinet sluiten aan bij onze ambitie om meer inwoners te verleiden tot een gezonde leefstijl. Zo biedt het verlengen van de regeling op het gebied van duurzame en energiezuinige sportaccommodaties ons kansen om nog meer accommodaties te verduurzamen. Daarnaast biedt het organiseren van (top)sportevenementen ons kansen, niet alleen op het gebied van economische spin-off, maar zorgt het voor levendigheid en enthousiasme onder onze inwoners.

We zien deze landelijke ontwikkelingen terug in onze gemeente en zetten daarom in op het voortzetten van de huidige aanpak op het gebied van preventie.

2.3 Regionale kaders

De provincie Fryslân heeft bepaald dat er een verruiming van grootschalige sportregelingen (breedtesport) komt. Met de ondersteuning van Topsport Noord zorgt de provincie voor talentontwikkelingsprogramma's. Ook als gemeente Leeuwarden werken we nauw samen met Topsport Noord, opdat we een klimaat creëren waarin talent zich kan ontwikkelen. De verruiming van grootschalige sportregelingen biedt ook voor onze gemeente extra kansen.

2.4 Gemeentelijke kaders

Deze nota is, zoals eerder benoemd, onder andere opgesteld op basis van de plannen uit het collegeakkoord 'de kracht van samen' en op basis van de veldraadpleging in juni 2017 met de verschillende partijen op het terrein van sport en gezondheid. In het collegeakkoord wordt sport en beweging gezien als belangrijk middel in het aanzetten van inwoners tot een gezonde leefstijl. Bewegen en competitie zijn leuk en gezond.

Bovendien krijgen mensen via sportactiviteiten de mogelijkheid om mee te doen aan de samenleving. Zo voert een aantal sportverenigingen activiteiten uit voor inwoners die aan de zijlijn staan door schooluitval of werkloosheid. Als gemeente ondersteunen we dit soort initiatieven van harte. Het aantal inwoners in Leeuwarden groeit sterk. Juist om die reden investeert de gemeente Leeuwarden in de bouw van De Zuidlanden. De aanleg van een sportcomplex in Middelsee speelt in op deze ontwikkelingen en vraag naar meer ruimte voor sportbeoefening. We blijven samen met partners zoeken naar innovatieve manieren om inwoners aan te zetten tot sporten, bewegen en een gezonde leefstijl. Buurtsportcoaches spelen een belangrijke rol als verbindende schakel tussen de school, de wijk en de sportvereniging. Daarmee gaan we dan, zoals ook wordt aangegeven in het collegeakkoord, ook door.

Tevens wordt, net als regionaal het geval is, het belang van talentontwikkeling door het college onderschreven. Om die reden werkt een coördinator Talentontwikkeling aan het verbinden van talentontwikkeling binnen de verschillende domeinen van onderwijs, cultuur, media en sport.

Taakverdeling op het terrein van sport en gezondheid

De gemeente is eigenaar van de accommodaties en is verantwoordelijk voor het groot onderhoud. Dit is ondergebracht bij de sector Gebiedszaken. De sector Zelf en Netwerk, onderdeel van het Sociaal Domein, ontwikkelt het beweeg en gezondheidsbeleid en voert de subsidieregelingen uit. Op het gebied van beweeg-, gezondheids- en sportaccommodatiebeleid is bv SPORT een belangrijke partner in de uitvoering. Zij beheren en exploiteren de gemeentelijke accommodaties, zij voeren het klein onderhoud uit en verzorgen beweegactiviteiten, leggen verbindingen, faciliteren en stimuleren. Specifiek op het gebied van gezondheid is GGD Fryslân gemandateerd om de gemeentelijke taken op het gebied van de Wet Publieke Gezondheid (WPG) uit te voeren.

Aandachtspunten vanuit de veldraadpleging

Al in 2017 zijn we begonnen met het ophalen van input voor deze nota. Zo is er in juni 2017 een veldraadpleging georganiseerd. De belangrijkste punten die naar voren kwamen:

1. De bestaande infrastructuren dienen optimaal ingezet en verbonden te worden.
2. Er is behoefte aan mensen die het speelveld overzien. Iemand die zorgt voor meer afstemming, coördinatie en overzicht op het gebied van beweeg- en sportinitiatieven.
3. Meer en betere samenwerking is nog steeds mogelijk.
4. Vitale sportclubs en sportparken moeten overdag kunnen dienen als ontmoetingsplekken.
5. De openbare ruimte moet beweegvriendelijk worden ingericht, voor een groeiend aantal individuele sporters.
6. Wat is de visie van de Gemeente Leeuwarden op talentontwikkeling?
7. We moeten beweegonderwijs beter aan laten sluiten bij sportverenigingen.

8. De aanpak op het gebied van gezondheid moet gecontinueerd worden, dan volgen de resultaten later.
9. Zoeken naar laagdrempelige mogelijkheden die eigen kracht van inwoners versterken en de vraag naar dure en complexe zorg in het sociale domein doen afnemen.
10. Aandacht voor het begrip positieve gezondheid.

2.5 Waarom nu een kadernota?

Het beleid uit de periode 2012-2016 is voor een deel achterhaald. Als gevolg van de decentralisaties in het sociaal domein zijn inzichten veranderd en ligt er een ander type opdracht voor de gemeente en inwoners. Zo wordt van inwoners verwacht dat zij actiever hun netwerk inzetten, dat zij zichzelf verantwoordelijk voelen voor hun eigen vitaliteit en gezondheid en dat er een minder groot beroep wordt gedaan op professionele zorg. Een grotere fysieke en mentale vitaliteit en fysieke gezondheid kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de bredere doelstellingen binnen het sociaal domein. Daarnaast is door opeenvolgende herindelingen de gemeente uitgebreid. Het is belangrijk dat er een overkoepelend beleid is dat aansluit bij de hele gemeente. Daarnaast kan een nieuw beleid ook een bijdrage leveren aan het nieuwe collegeakkoord en recente maatschappelijke ontwikkelingen, zoals:

Individualisering

Het grootste deel van de uitvoering van de sport-, beweeg- en gezondheidsactiviteiten vindt individueel, los van clubs of verenigingen plaats. In Friesland sport 52% van de inwoners zonder aangesloten te zijn bij een vereniging of sportschool. Maatschappelijke veranderingen als digitalisering en individualisering zorgen ervoor dat mensen flexibeler en autonomer zijn geworden in het invullen van hun vrijetijdsbesteding en daarmee ook hun sport- en gezondheidsactiviteiten. Door sociale media kunnen individuen elkaar makkelijker vinden en worden er vaker informele sociale groepen gevormd die samen gaan sporten of bewegen. Technologische ontwikkelingen, zoals apps met trainingsschema's, of smartwatches, bieden kansen om mensen te helpen en te ondersteunen bij het sporten en bewegen. De klassieke rol van de sportvereniging is hierdoor aan verandering onderhevig. Ook stelt een groter aantal individuele sporters, dat zelfstandig beweegt in de buitenruimte, andere eisen aan de inrichting van de openbare ruimte.

Bevolkingsgroei

De verwachting is dat de bevolking van de gemeente Leeuwarden tussen 2015 en 2030 met 8,9% stijgt. De perifere gebieden blijven daarentegen krimpen.

Vergrijzing

Het aantal 65+ers zal, volgens het Planbureau Leefomgeving en het Centraal Bureau voor de Statistiek, de komende jaren flink toenemen. In 2015 was 16,6% van de bevolking 65 jaar of ouder, in 2030 ligt het percentage van 65+ers op 21,6%. Een stijging van 5% betekent dat het aantal 65+ers in Leeuwarden zal stijgen van 18.038 in 2015 naar 25.561 in 2030.

Hoofdstuk 3. Beweging en gezondheid anno 2018

Sport en bewegen is belangrijk en onmisbaar. Als sociale activiteit, maar ook als middel om inwoners aan te zetten tot een gezonde leefstijl. Bewegen is van het begin tot het eind van iemands leven belangrijk. Voor de jongste inwoners bevordert bewegen het aanleren van taal en voor de oudere inwoners zorgt het ervoor dat ze langer kunnen participeren in de maatschappij.

Tegelijkertijd is de maatschappelijke trend dat een gemeente steeds minder het beleid en de uitvoering centraal organiseert. De zogenaamde 'kanteling' vraagt van zowel de burger als de gemeente een vraaggerichte benadering. Hierbij staan de mogelijkheden van inwoners centraal en wordt verwacht dat mensen zelf of samen met hun netwerk problemen oplossen en pas in laatste instantie een beroep doen op de overheid. Aan de andere kant blijkt er bij maatschappelijke partners ook een behoefte te bestaan aan een gemeentelijke visie die enige richting geeft. De kadernota kan gezien worden als een kompas dat richting geeft maar niet stuurt. Bewoners, verenigingen en maatschappelijke organisaties hebben nadrukkelijk het stuur in handen als het gaat om het realiseren van het door hen gewenste.

3.1 Visie

De gemeente Leeuwarden creëert de juiste basisstructuur waarin meer inwoners worden gefaciliteerd tot het hebben van een gezonde leefstijl. Dit doen willen wij doen door 1) het bevorderen en stimuleren van een gezonde leefstijl, 2) het stimuleren van sporten en bewegen en 3) vitale sportverenigingen.

Deze thema's worden hierna verder toegelicht.

3.2 Gezonde leefstijl

Het staat er goed voor met de ervaren gezondheid in de gemeente Leeuwarden. Circa 80% van de inwoners van de gemeente Leeuwarden ervaart hun gezondheid als (zeer) goed. Dat neemt niet weg dat er nog een substantieel deel van de inwoners is met een ongezonde leefstijl en gewoontes die in negatieve zin bijdragen aan medische en sociale problematiek. Ook dit is een belangrijke reden voor ons als gemeente Leeuwarden om onze inwoners te willen verleiden tot een gezonde leefstijl. Hierbij gaan wij uit van het gedachtegoed van Machteld Huber over positieve gezondheid.

Positieve gezondheid is het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren in het licht van sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Waar voorheen gezondheid door de World Health Organisation werd gedefinieerd als zijnde de afwezigheid van ziekte en beperking, sluit deze positieve kijk op het thema gezondheid veel beter aan bij de bredere doelstellingen binnen het sociale domein. Inwoners die een gezonde leefstijl hebben, al kampen ze met fysieke beperkingen, zijn beter in staat om te gaan met de emotionele en sociale uitdagingen die de hedendaagse maatschappij met zich meebrengt. Het bevorderen van de gepercipieerde gezondheid kan dus een positief effect hebben op weerbaarheid, sociale interactie, het vermogen om nieuwe relaties aan te gaan, het tegengaan van eenzaamheid, etc.

Landelijke speerpunten

Op het gebied van gezondheid zijn landelijke speerpunten vastgesteld, te weten:

1. Het bevorderen van de gezondheid van mensen en chronische ziekten voorkomen door een integrale aanpak in de omgeving waarin mensen wonen, werken, leren en leven;
2. Preventie krijgt een prominente plaats in de gezondheidszorg;
3. De gezondheidsbescherming wordt op peil gehouden en nieuwe bedreigingen wordt het hoofd geboden;
4. Gezondheidsverschillen tussen praktisch- en theoretisch opgeleiden worden verkleind.

Deze onderdelen worden hieronder verder uitgewerkt.

3.2.1 Het bevorderen van gezondheid via een integrale aanpak

De gemeente wil bereiken dat het maken van gezonde (leefstijl-)keuzes de gewoonste zaak van de wereld wordt. Men staat in het dagelijkse leven bloot aan tal van verleidingen die niet noodzakelijkerwijs gezond zijn. Van roken tot en met alcoholgebruik en van fastfood tot en met energydrinks. De gemeente wil bewustzijn oproepen in de keuzes die onze inwoners maken. Niet door middel van klassieke normatieve campagnes of voorlichting. Maar bijvoorbeeld door de fysieke ruimte zo in te richten dat deze uitnodigt tot het maken van gezonde keuzes. Of door op strategische plekken watertappunten te plaatsen. Maar ook door jong te beginnen door gezonde keuzes in de inhoud en in de inrichting van de integrale kind centra te verwerken.

Met de inzet van nudging en sociale marketing kunnen inwoners uitgenodigd en uitgedaagd worden om gezonde(re) leefstijlkeuzes te maken. Maar ook het incorporeren van het thema gezondheid in sociaal domein-brede thema's als participatie, armoede, cultuur draagt bij aan het vergroten van de positieve gezondheid van onze inwoners en het behalen van onze bredere doelstellingen. Hiertoe betrekken we, waar nodig, publieke en private partners om onze doelen te behalen. Zo streven we ernaar de gezonde keus steeds meer de norm te laten worden.

3.2.2. Preventie een prominente plaats geven

Preventie is een thema dat in het hele sociaal domein prominente aandacht heeft. Waar het gaat om leefstijlthema's zijn er een aantal trends waarneembaar waar gemeentes op in dienen te zetten om te voorkomen dat zorg- en maatschappelijke kosten ontoelaatbaar stijgen. Deze trends zijn beschreven in de eerder aangehaalde Kamerbrief 'landelijke nota gezondheidsbeleid'.

Iedere dag beginnen zo'n honderd kinderen in Nederland met roken. Ruim de helft van hen blijft roken en raakt verslaafd. Terwijl er in Nederland jaarlijks 20.000 mensen sterven door roken en enkele duizenden door meeroken. Dat zijn er méér dan door drank, drugs, misdaad en verkeer bij elkaar. Extra inzet op preventie en ontmoedigen van roken lijkt enerzijds tot dalende zorgkosten en anderzijds tot een stijging van de productiviteit en inzetbaarheid van werkenden. Naast de gezondheidswinst kan dit de Nederlandse maatschappij in 2050 1,7 miljard euro op per jaar opleveren.

In lijn met de in deze Kamerbrief beschreven trends zet de gemeente Leeuwarden zich in op de thema's roken, overmatig alcoholgebruik, ongezond gewicht, bewegen, depressie en diabetes. De gemeente wil deze de trends positief beïnvloeden door zelf het goede voorbeeld te geven en door de huidige aanpak en projecten rondom deze thema's te continueren. Zo is gezondheid één van de pijlers onder het nieuwe secundaire arbeidsvoorwaardenbeleid van de gemeente. Ook spannen we ons in binnen het Friese platform Nuchter over Gewicht, waarin Friese gemeentes hun krachten bundelen om samen met het bedrijfsleven en GGD Fryslân gezond gewicht bij jongeren kinderen tot de norm te krijgen. Lokaal continueren we de Jongeren Op Gezond Gewicht-aanpak, een evidence based methode die inmiddels in zo'n één op de drie Nederlandse gemeentes wordt benut.

Hierbij wordt integraal ingezet op het bevorderen van een gezond gewicht en een gezonde leefstijl bij jongeren. Hiermee leveren wij ook een preventieve bijdrage aan het bestrijden van diabetes op latere leeftijd.

Ook onze deelname aan het platform Nuchtere Fries, waarin ook wordt samengewerkt met politie en horeca, continueren we. We zullen ons huidige preventie- en handhavingsplan Jeugd en Alcohol tegen het licht houden. Daarnaast neemt de gemeente in 2018 deel aan het landelijke pilotproject Supranet (Suicide preventie Actienetwerk), een initiatief van 113 online.

De gemeente Leeuwarden committeert zich aan het streven om een rookvrije generatie te creëren. Het is inmiddels alom bekend dat roken slecht is voor de gezondheid van niet alleen de roker zelf maar ook voor zijn of haar directe en indirecte omgeving. Daarom zullen wij een bijdrage leveren aan het creëren van een generatie die opgroeit zonder bloot te staan aan schadelijke tabaksrook. Dit doen we enerzijds door als gemeentelijke organisatie het goede voorbeeld te geven en ons in te spannen om volledig rookvrije terreinen te realiseren rondom onze eigen locaties. Anderzijds stimuleren en faciliteren we Leeuwarder werkgevers om met ons mee te werken aan een rookvrije generatie door het faciliteren van netwerken, kennis en het delen van ervaringen.

Dagelijks overlijden 35 mensen in Nederland aan de gevolgen van een hartstilstand. De kans op overleven na een hartstilstand wordt elke minuut 10% kleiner. Ook is de kans op blijvende hersenschade aanzienlijk na een circulatiestilstand van 6 minuten. Daarom zijn de eerste 6 minuten na een hartstilstand cruciaal. Om ervoor te zorgen dat er binnen deze cruciale zes minuten hartmassage gestart wordt en een AED beschikbaar is om te starten met defibrillatie, worden direct na de 112-melding burgerhulpverleners die in de buurt zijn gealarmeerd die zich naar het slachtoffer spoeden.

Ook streven wij ernaar een hartveilige gemeente te worden door het creëren van een zgn. 6 minuten zone. Hiervoor werken wij samen met stichting Fryslân Hartveilig. Deze stichting zet zich in om het aantal vrijwillige Burger Hulpverleners in Leeuwarden te verhogen en een optimale verdeling van de AED's over de gemeente te bewerkstelligen.

3.2.3 Gezondheidsbescherming op peil houden

Voor gezondheidsrisico's of risicofactoren waar de inwoners van de Gemeente Leeuwarden zelf geen invloed op kunnen uitoefenen, moeten zij kunnen vertrouwen op de overheid. Daarom is onze ambitie om de huidige gezondheidsbescherming, uitgevoerd door GGD Fryslân, op peil te houden en nieuwe bedreigingen het hoofd te bieden. Bij GGD Fryslân zijn taken als bijvoorbeeld jeugdgezondheidszorg, infectieziektebestrijding, medische milieukunde en technische hygiënezorg belegd. Samen met taken omtrent monitoren, signaleren en advies, het houden van toezicht, en het waarborgen van de publieke gezondheid bij incidenten rampen zijn dit de vier pijlers van GGD Fryslân. Wij streven ernaar de signalerende en preventieve rol van de GGD, met name die van de Jeugdgezondheidszorg, zo goed mogelijk af te stemmen op wat nodig is om de inwoners van de gemeente Leeuwarden zo gezond mogelijk door het leven te laten gaan. In de meerjarenbeleidsplannen die GGD Fryslân periodiek opstelt, wordt nader beschreven hoe deze (gemandateerde) taken worden uitgevoerd.

3.2.4 Sociaaleconomische gezondheidsverschillen verkleinen

De gezondheidsverschillen tussen praktisch- en theoretisch opgeleiden zijn in Nederland nog altijd groot. Friesland en Leeuwarden vormen hierop geen uitzondering. Voor mannen in de laagste inkomensklasse bedraagt de levensverwachting 73,9 jaar. Bij mannen in de hoogste inkomensklasse is dat 81,1 jaar. Bij vrouwen komt het verschil in levensverwachting tussen laagste en hoogste inkomensklasse uit op 6,7 jaar. Voor gezonde levensverwachting zijn de verschillen tussen de laagste en hoogste inkomens nog groter: voor mannen bedraagt het verschil in levensverwachting in (zeer) goed ervaren gezondheid 17,8 jaren en voor vrouwen 17,6 jaren. Het percentage van praktisch opgeleiden met een BMI van 25 of hoger, ligt met 61% substantieel hoger dan het percentage onder theoretisch opgeleiden, dat op 40% ligt. Ook het aantal inactieven onder praktisch opgeleiden (10%) is twee keer zo groot als onder theoretisch opgeleiden (5%) in Friesland. Deze grote verschillen in gezondheidssituatie werkteen tweespalt in de samenleving in de hand en draagt daarnaast bij aan hoge zorgkosten.

We stimuleren ook het ontwikkelen van activiteiten naar behoefte en capaciteit van de meest kwetsbare inwoners, bijvoorbeeld met een (licht) verstandelijke beperking, omdat wij het als gemeente belangrijk vinden dat sport, beweging en participeren in gezondheid bevorderende activiteiten voor alle inwoners van onze gemeente mogelijk moet zijn. We kijken daarom provincie breed, als lid van een provinciale werkgroep, naar mogelijkheden waarop we deze doelgroep actief kunnen benaderen en daarnaast activiteiten te ontwikkelen.

We worden, met een beetje geluk, allemaal steeds ouder. Er komt een hele generatie ouderen bij. We worden gezonder oud. Toch heeft oud nog steeds de associatie van verval. Van een levensfase waar je niet bij wil horen. Die beeldvorming schaadt ons allemaal. Jongeren en ouderen. Het schaadt onze samenleving en doet ons zelfbeeld tekort. Daarom is UP! een beweging gestart op verschillende plaatsen in Nederland. Door zingeving te bieden, verhalen te vertellen, ontmoetingen tussen generaties te organiseren UP! gelooft in een inclusieve samenleving waarin iedere leeftijd waarde heeft. Het project UP! wil een inspirerende en veelzijdige blik op alle facetten van het ouder worden bieden. Hoe blijven we als mensen spelen, vieren en genieten in het leven? Waarin zitten vooral de waardering en zingeving? UP! Leeuwarden organiseert onder andere een uniek festival en congres in Noord Nederland en wil met een prikkelend en divers meerdaags programma ontmoeting, contact en actieve samenwerking tussen generaties organiseren.

De gemeente wil de gezondheid van ál haar inwoners stimuleren, zodat zij volop kunnen participeren in de samenleving. In de periode 2014-2018 heeft de gemeente Leeuwarden als één van de 160 Nederlandse gemeentes incidentele middelen vanuit het Rijk ontvangen, de zgn. Gezond in de Stad (GIDS-) middelen, om deze gezondheidsverschillen terug te dringen. In november 2017 heeft Leeuwarden uit handen van een landelijk kennisinstituut een inspiratie award uitgereikt gekregen voor haar inzet met deze middelen. Voor de periode 2018-2021 heeft het Rijk opnieuw deze middelen beschikbaar gesteld. Wij continueren onze inzet om gezondheidsverschillen te verkleinen op de thema's gezondheid, onderwijs, participatie, sporten/bewegen en jongeren. In de bijlage is opgenomen waar deze middelen specifiek aan besteed zullen worden in de periode 2018-2021.

3.3 Stimuleren van sport & beweging

Sport is belangrijk. Zowel als doel: het verbeteren van de conditie, het leren van nieuwe skills en de competitie met anderen of andere teams. Maar ook als middel: door het sporten doet men mee in de samenleving, worden samenwerking en maatschappelijke participatie bevorderd en wordt bijgedragen aan een goede gezondheid. Samen met partners zoals bv SPORT zijn we daarom op zoek naar nieuwe manieren om meer inwoners van de Gemeente Leeuwarden te laten bewegen. De gemeentelijke inzet op het gebied van sportstimulering is in principe altijd tijdelijk: we proberen

onze bewoners middels een steuntje in de rug aan te zetten tot (meer) sporten en bewegen. Uiteindelijk is het de verantwoordelijkheid van de mensen zelf om dit te blijven doen.

Het stimuleren van sport en beweging valt te verdelen in drie onderwerpen:

1. Meer sporten en/of bewegen
2. Inzet buurtsportcoaches
3. Evenementen

3.3.1 Meer sporten en/of bewegen

1. Sport en bewegen wordt in de gemeente Leeuwarden als middel voor participatie.

Wij beginnen als gemeente bij onszelf. Sport en bewegen kan binnen veel onderwerpen als middel worden ingezet, bijvoorbeeld bij: armoedebestrijding en participatie. Waar nodig zetten we ons in om de samenwerking met Friese ketenpartners en andere gemeentelijke sectoren te optimaliseren. Wanneer sporten en bewegen in de gemeente Leeuwarden als middel wordt ingezet voor participatie en om de brede doelstellingen binnen het sociaal domein te realiseren, kan dit resulteren in meer inwoners van Leeuwarden die gezonde keuzes maken en daardoor een gezonde leefstijl hebben.

Door het college is budget beschikbaar gesteld voor het aanjagen/stimuleren van sport- en beweeginitiatieven. Dit budget zal breed worden ingezet opdat verschillende doelgroepen de mogelijkheid krijgen om in aanraking te komen met sport en beweging.

2. De gemeente zet zich in om een sterk sport- en beweegaanbod voor haar inwoners te behouden en breidt dit aanbod waar mogelijk uit.

De huidige structuren zetten wij voort. Daarnaast proberen wij de structuur te verbeteren waar dat mogelijk is. De gemeente hecht er veel waarde aan dat sport toegankelijk is voor iedereen. Niet alle doelgroepen zijn in staat om te (blijven) sporten en bewegen en zichzelf daarmee een gezonde leefstijl aan te leren. We hebben daarom in het bijzonder aandacht voor specifieke doelgroepen die het meest baat hebben bij sporten en bewegen. Hierbij kan gedacht worden aan de jeugd, omdat beweging een grote invloed kan hebben op de ontwikkeling van het taalgevoel en de motorische ontwikkeling van een kind. Maar we bieden ook extra aandacht aan mensen met een beperking, kwetsbare senioren en ouderen en mensen met weinig financiële draagkracht.

3. Meer inwoners in de gemeente Leeuwarden voldoen aan de combinatienorm².

We zorgen ervoor dat meer inwoners van de gemeente Leeuwarden in beweging komen door initiatieven te ondersteunen die bijdragen aan een beweeg- en sportvriendelijkere openbare ruimte, in de stad en in de dorpen. Daarnaast zetten wij ons in om sport en gezondheid een vast onderdeel te laten worden van de gemeentelijke omgevingsvisie. Er is speciale aandacht voor de inrichting van de openbare ruimte omdat, een groeiend deel van deze sport-, beweeg- en gezondheidsactiviteiten individueel, los van clubs of verenigingen plaatsvindt. In Friesland sport 52% van de inwoners zonder aangesloten te zijn bij een vereniging of sportschool³. Bovendien ligt in de komende periode een kans om stappen te maken, want de nieuwe omgevingswet zorgt ervoor dat de gemeente een nieuwe omgevingsvisie en een nieuw omgevingsplan gaat ontwikkelen. Hierbij kan gedacht worden aan simpele oplossingen, zoals het aanbrengen van belijning als speelaanleiding of het plaatsen van een bankje, zodat ouderen tussentijds even kunnen rusten als ze naar de winkel lopen of door het park wandelen. Maar het kan ook gaan om de aanleg van een fietspad dat tevens geschikt is om op te skeeleren of een strengere controle op het achterlaten van hondenpoep op (in)formele speelplekken.

Vanuit de wijkprojectgroep is aangegeven dat er ingezet moet worden op beweging voor met name jeugd. De buurtsportcoaches hebben zich hierin verdiept en hebben een voorstel gepresenteerd waarin zij pleiten voor een beweegroute in de wijk die uitnodigt tot bewegen voor jeugd, maar ook voor volwassenen en ouderen. De wijk moet hierbij zo ingericht worden dat beweging voor een ieder toegankelijk is. De bewoners, scholen en het sociale wijkteam worden hierbij nauw betrokken, zodat er ingezet wordt op de behoeften van de wijk.

Daarnaast willen we de bestaande mogelijkheden die onze openbare ruimte nu al biedt voor sporten en bewegen meer onder de aandacht van onze inwoners brengen, bijvoorbeeld door gerichte inzet van buurtsportcoaches of het ondersteunen van beweeginitiatieven in de openbare ruimte. Natuurlijk zorgen we er als gemeente voor, samen met onze partner bv SPORT, dat de sportaccommodaties op orde zijn, in de stad en in de dorpen. Daarbij onderzoeken we ook een herijking van het huidige tarievenstelsel, waarbij kostprijs geïndiceerde tarieven het uitgangspunt is.

² Om aan de combinatie norm te voldoen moet men of voldoen aan de beweegnorm, of voldoen aan de fitnorm. Bewegnorm voor volwassenen (18 t/m 54 jaar): een half uur tenminste matig intensief bewegen op minimaal 5 dagen per week. Fitnorm voor volwassenen (18 t/m 54 jaar): Tenminste drie keer per week gedurende minimaal 20 minuten zwaar intensieve lichamelijke activiteit.

³ Dit percentage is afkomstig uit de Gezondheidsmonitor van de GGD, afgenomen in 2016.

3.3.2 Inzet buurtsportcoaches

1. We zetten buurtsportcoaches breder in

De gemeentelijke sport- en bewegstimulering heeft een enorme boost gekregen door de Impulsregeling combinatiefuncties. Deze structurele Rijksregeling stelt ons in staat om combinatiefuncties te realiseren op het gebied van sport en cultuur. Een combinatiefunctionaris Sport (ofwel buurtsportcoach) organiseert sport- en beweegaanbod en maakt daarbij een verbinding tussen het sportdomein en een ander domein, zoals onderwijs of welzijn.

In samenwerking met verschillende sociale wijkteams en later met door bv SPORT opgeleide Leiders Sportieve Recreatie (opleiding die in samenwerking met Talentcentrum Fryslân wordt aangeboden aan langdurig werklozen) zijn er diverse sport- en beweggroepen opgestart voor o.a. kinderen. Toeleiding van deze inwoners is een wisselwerking tussen sociaal werkers, buurtsportcoaches en sport- en beweegleiders.

Wij zullen de taakinfilling van de buurtsportcoaches aanpassen. De huidige werkzaamheden richten zich vooral op het (basis-)onderwijs. De rol als verbinder in de wijk zal zich nog meer moeten ontwikkelen. Door de buurtsportcoaches een nieuwe en vooral bredere taakstelling te geven, zullen zij in grotere mate actief kunnen zijn als verenigingsondersteuner en verbinder in de wijk. Dit sluit aan bij de oorspronkelijke bedoeling (van het Rijk) voor de inzet van buurtsportcoaches en de te verwachten uitkomsten van de “evaluatie Combinatiefunctionarissen”.

Buurtsportcoaches zien wij als belangrijke spil in de wijken en als verbinder tussen sportverenigingen, onderwijs en andere instellingen. We kiezen ervoor om de buurtsportcoaches door middel van een bredere taakstelling de mogelijkheid te geven een bredere rol te vervullen. Daarmee voorkomen we versnippering van aanbod.

2. Meer afstemming, coördinatie en overzicht op het gebied van sport- en beweeginitiatieven te creëren.

Er kan meer afstemming, coördinatie en overzicht op het gebied van sport- en beweeginitiatieven gecreëerd worden wanneer de integrale aanpak in samenwerking met de betrokken partijen wordt versterkt. Wanneer de verbinding tussen actoren in de wijk, het onderwijs en buurtsportcoaches sterk is, weten de partijen van elkaar wat er in hun dorp of wijk speelt en welke activiteiten en ondersteuningsmogelijkheden er aangeboden worden voor verschillende doelgroepen. Hierdoor kunnen deze partijen elkaar helpen om de initiatieven met elkaar te verbinden of om elkaars initiatieven aan te jagen, waardoor er een sterker aanbod ontstaat. Hierdoor ontstaat er een sterker sport- en beweegaanbod en daarmee worden inwoners actief aangezet tot een gezonde leefstijl.

3.3.3 Evenementen

1. De gemeente zet zich komende periode in om een beter klimaat en een betere basisstructuur te creëren waarin talent zich kan ontwikkelen.
2. We blijven (top-)sportevenementen (financieel) ondersteunen

Wij willen een klimaat en een goede basisstructuur creëren voor talentontwikkeling, omdat wij geloven dat focus op talentontwikkeling breedtesport stimuleert. Daarin is diversiteit in aanbod van sporten van essentieel belang, want daarmee wordt een grotere doelgroep gemotiveerd tot sporten en/of bewegen.

Wij spannen ons in om een basisstructuur voor talentontwikkeling te creëren door subsidies toegankelijk te maken voor (jeugd-) topsportevenementen. Het organiseren van een topsportevenement kan momentum creëren om sportactiviteiten voor de omgeving (participatie) op te zetten. We zien sportevenementen als een mogelijkheid om zowel de sport als de gemeente op de kaart te zetten. Een goed georganiseerd evenement zorgt voor levendigheid en een economische spin-off.

De organisatie, financiering en uitvoering van sportevenementen is in principe een taak van de individuele verenigingen of initiatiefnemers. Onder bepaalde voorwaarden kunnen organisatoren van (sport-)evenementen bij de gemeente Leeuwarden een aanvraag doen voor een financiële bijdrage. We zetten niet alleen in op evenementen die een grote bijdrage leveren aan de economie van onze gemeente en het imago van de stad, dorpen en regio versterken, maar ondersteunen ook kleine, laagdrempelige, sport- en beweeginitiatieven. Om nog meer evenementen en initiatieven te

kunnen ondersteunen, wordt het maximaal aan te vragen bedrag in de regeling sportevenementen verlaagd. Daarnaast kunnen we vanuit de gemeente zo nodig en mogelijk in beperkte zin ondersteunen door mee te denken en verbindingen te leggen.

3.4 Vitale sportverenigingen

1. Indien nodig zetten wij ons in om de sportverenigingen te ondersteunen door het bevorderen van kennis, deskundigheid en vaardigheden. Wij laten de regie bij sportverenigingen zelf.

Verenigingen zijn ontzettend belangrijk voor het leven in de gemeente Leeuwarden. Zij bieden niet alleen de gelegenheid om tal van sporten te beoefenen, maar ze zijn bovendien sociale netwerken, waar mensen elkaar ontmoeten en elkaar leren kennen. De sportverenigingen hebben in het verleden aangetoond dat zij uitstekend in staat zijn om voor en door de leden hun sportaanbod te organiseren. Toch blijkt uit landelijk onderzoek dat verenigingen een aantal knelpunten hebben.

Verenigingen in onze gemeente zijn krachtig. Dat betekent dat zij in eerste instantie zelf in staat zijn om knelpunten op te lossen op het gebied van leden, vrijwilligers of accommodatie. Waar nodig weten zij ondersteuning te vinden bij elkaar, de sportbond, de gemeente, de buurtsportcoach of bv SPORT.

De vier belangrijkste zijn al jaren ledenwerving- en ledenbehoud, vrijwilligers, financiën en accommodaties. Vitale verenigingen zijn in staat om deze knelpunten veelal zelf op te lossen. Waar dat niet haalbaar is zal samen met de gemeente, bv SPORT of een buurtsportcoach gekeken kunnen worden naar mogelijke oplossingen.

Sportverenigingen zorgen er in eerste instantie voor dat hun leden met plezier kunnen sporten en hun talent kunnen ontdekken en ontwikkelen. Verenigingssport heeft ook een belangrijke participatieve waarde en vormt een platform voor ontmoeting en vrijwilligerswerk, waardoor het sociaal netwerk van mensen groter wordt. Sportclubs vervullen in de basis dus al een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie.

De kracht van de vereniging zit in de betrokkenheid van de vele enthousiaste vrijwilligers.

Maar enthousiasme alleen is in deze tijd niet meer toereikend om een vereniging goed te kunnen besturen. Buurtsportcoaches worden daarom actiever ingezet op verenigingsondersteuning. Verenigingsondersteuning is erop gericht om (initiatieven van) sportverenigingen te ondersteunen.

Naast de rol die de buurtsportcoaches daarin vervullen kunnen we als gemeente ook meedenken over het realiseren van ambities en ideeën van sportverenigingen, waar dit aansluit bij onze gemeentelijke doelstellingen en dit past binnen onze mogelijkheden en de gestelde kaders. We gaan hierbij altijd uit van de eigen kracht van sportverenigingen.

Als gemeente willen wij daarnaast sportverenigingen ondersteunen op het gebied van kennis, deskundigheid en vaardigheden waar het bijvoorbeeld gaat over hoe verenigingen vitaal kunnen blijven en/of worden, vrijwilligersbeleid etc. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het organiseren van themabijeenkomsten. Als gemeente vinden we verenigingsondersteuning belangrijk, niet alleen in de hoofdstad van onze provincie, maar zeker ook in de prachtige dorpen die onze gemeente rijk is. Echter, het is en blijft een kwestie van doen en daar hebben sportverenigingen een eigen verantwoordelijkheid in. Wij zien de buurtsportcoaches primair als partij die sportverenigingen hierin ondersteunen. Daarmee is er minder ruimte voor initiatieven en/of organisaties die een soortgelijke rol trachten te vervullen. Hiermee voorkomen we versnippering. Op basis van het door het college incidenteel beschikbaar gestelde budget voor het aanjagen en stimuleren van sport- en beweeginitiatieven wordt een regeling opgesteld, waarop ook sportverenigingen die een bredere maatschappelijke rol willen vervullen een aanvraag kunnen indienen.

- 2 Samen met sportverenigingen, buurtsportcoaches, bonden en kenniscentra, onderwijs, zorginstellingen en wijkteams, creëren we een structuur die de sportverenigingen ondersteunt.

De bredere taakstelling van de buurtsportcoach en de afstemming van de buurtsportcoaches, het onderwijs en actoren in de wijken en dorpen zijn ontwikkelingen waar wij ons als gemeente op focussen om deze structuur te bereiken. Dit betekent dat de buurtsportcoaches een belangrijke rol moeten vervullen in het geheel. Wanneer er een goede en duurzame structuur ontstaat rondom sportverenigingen kan er een efficiëntie slag gemaakt worden. Als er meer overzicht, coördinatie en ondersteuning is kunnen de betrokken partijen die zich richten op sport- beweeg en gezondheidsinitiatieven elkaar versterken.

Hoofdstuk 4 Resultaten en monitoring

We hebben een gezonde ambitie: het aanzetten van onze inwoners tot een gezonde leefstijl. De resultaten willen we gericht op de relevante thema's en onderwerpen in deze nota volgen met behulp van kengetallen en indicatoren uit verschillende monitoren en periodieke onderzoeken op het gebied van beweging en gezondheid. We kiezen er bewust voor om data uit bestaande periodieke onderzoeken te bundelen en op basis van deze data conclusies te trekken over de effectiviteit van de in deze nota beschreven ambities. Hiertoe combineren we informatie uit onderzoeken als de jeugdsportmonitor (provinciaal), de reguliere onderzoeken en monitors van de GGD, waarbij de jaarlijkse gezondheidsmonitor de meest belangrijke is, onderzoeken van Kenniscentrum Sport en Vereniging Sport en Gemeenten en de gemeentelijke wijkenquêtes.

Hoofdstuk 5 Financiële middelen

De beschikbare budgetten voor "Sport" in 2018 bedragen in totaal €7.027.000,00. Hierbij is rekening gehouden met de incidentele uitzettingen als gevolg van moties en het collegeprogramma, echter apparaatskosten maken geen onderdeel uit van deze budgetten. De totale gezondheidsbegroting voor 2018 bedraagt €3.711.360,00. De middelen worden als volgt verdeeld:

Gezondheid

GIDS-gelden	€ 225.000
Collectieve preventie	€ 56.000
GGD	€ 3.490.360
Totaal gezondheid	€ 3.771.360

Sport

Subsidieregelingen & beweegactiviteiten	
-	<i>Gehandicaptensport €24.000</i>
-	<i>Motie en collegeprogramma €155.000</i>
-	<i>Beweegactiviteiten €40.000</i>
-	<i>REGELING breedtesport €100.000</i>
-	<i>Combinatiefunctionarissen €530.000</i>
-	<i>Overig €35.000</i>
	€ 884.000
Exploitatie & huur	€ 6.143.000
Totaal sport*	€ 7.027.000

Bestedingsplan GIDS

Jongeren op Gezond Gewicht	€ 60.000
Personele inzet	€ 35.000
Activiteitenbudget	€ 20.000
Landelijke fee	€ 5.000
Onderwijs/IKC	€ 60.000
Profielgelden IKC	€ 30.000
Keukens en schoolpleinen incidenteel 2018	€ 30.000
Vitaliteit en gezondheid SOZA/TCF	€ 25.000
Buurtgezondheidscoach	€ 75.000
Monitoring GGD Fryslân	€ 5.000
Activiteitenbudget en overig 2019-2021	€ 30.000
Totaal GIDS	€ 225.000

Cijfers gemeente Leeuwarden

Leeuwarden
 Fryslân
 Significant verschil

	19-64 jaar gemeente	19-64 jaar Fryslân	65 jaar en ouder gemeente	65 jaar en ouder Fryslân
Gezondheid				
Een (zeer) goed ervaren gezondheid	79%	82%	66%	69%
Eén of meer langdurige ziekten of aandoeningen	32%	29%	51%	47%
Heeft langdurige ziekte(n) en is (ernstig) beperkt in activiteiten	23%	19%	39%	35%
Eén of meer beperkingen met horen, zien of mobiliteit	11%	8%	26%	23%
Eén of meer beperkingen met alleen mobiliteit	5%	4%	20%	18%
Beperkt bij één of meer van de drie ADL-activiteiten	3%	2%	-	-
Beperkt bij één of meer van de tien ADL-activiteiten	-	-	14%	12%
Leefstijl				
Matig overgewicht: BMI tussen 25-30	34%	35%	44%	44%
Ernstig overgewicht: BMI 30 of hoger	11%	12%	15%	17%
Matig en ernstig overgewicht: BMI 25 of hoger	44%	47%	59%	60%
Voldoet aan voedingsnorm ontbijten	84%	86%	94%	95%
Voldoet aan voedingsnorm fruit/sap (nieuwe norm)	38%	37%	57%	60%
Voldoet aan voedingsnorm groente/rauwkost (nieuwe norm)	21%	17%	27%	22%
Water drinken 2 of meer glazen per dag	52%	50%	45%	50%
Voldoet aan norm gezond bewegen	62%	61%	75%	77%
Voldoet aan fitnorm	21%	21%	52%	51%
Voldoet aan tenminste één bewegingsnorm	64%	63%	76%	78%
Inactiviteit: 0 dagen 30 minuten matig intensief bewegen	5%	6%	10%	9%
Wekelijkse sporters	55%	51%	36%	32%
Fysieke leefomgeving				
Woonomgeving onvoldoende	17%	12%	10%	7%
Groen in de buurt onvoldoende	21%	16%	9%	10%
Buurt is achteruit gegaan	14%	11%	18%	13%
Tevredenheid eigen leven				
Voldoende tevreden over eigen leven	92%	93%	95%	95%

Tabel 1. Cijfers afkomstig uit Gezondheidsmonitor van 2016 van de GGD